

Fosterforeldrenes og barnevernstjenestens ansvar når et barn bor i fosterhjem

1. Innledning

Når et barn flytter i fosterhjem, skal barnevernstjenesten og fosterforeldrene inngå en fosterhjemsavtale, se punkt 2. Dette bilaget til Fosterhjemsavtalen gir en beskrivelse av fosterforeldres og barnevernstjenestens rettigheter og plikter overfor hverandre, som følger av Lov om barnevern (barnevernsloven). De rettighetene og pliktene som er beskrevet her gjelder for alle fosterforeldre som har barnevernstjenesten i kommunen som sin oppdragsgiver.

Formålet med dette bilaget er å gi fosterforeldre forutsigbarhet ved å tydeliggjøre hvilke rettigheter og plikter de får når de inngår avtale om et fosterhjemsoppdrag. Før fosterhjemsavtale undertegnes, skal barnevernstjenesten ha gjennomgått avtalen og avtalens vedlegg med fosterforeldrene. Dette følger av Forskrift om fosterhjem § 7.

Dette informasjonsskrivet bygger på regler i barnevernsloven og Forskrift om fosterhjem (fosterhjemsforskriften) og på uttalelser i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets Rundskriv for barnevernstjenestens saksbehandling (Saksbehandlingsrundskrivet).

2. Fosterhjemsavtale

Barnevernstjenesten og fosterforeldrene skal inngå en skriftlig avtale om barnevernstjenestens og fosterforeldrenes forpliktelser, jf. barnevernsloven § 9-7.

2.1. Deler av fosterhjemsavtalen er enkeltvedtak

Avgjørelser om økonomisk godtgjøring til fosterforeldre (inkludert utgiftsdekning) og oppfølging av fosterforeldre (inkludert frikjøp og avlastning) er å regne som enkeltvedtak. Dette innebærer at når barnevernstjenesten tar avgjørelser om omfanget av den økonomiske godtgjøringen til fosterforeldre og omfanget av og innholdet i oppfølgingen av fosterforeldre, kommer forvaltningslovens saksbehandlingsregler for enkeltvedtak til anvendelse. Dette er regler om saksforberedelse, krav til selve vedtaket og regler om klage og omgjøring. Statsforvalteren er klageinstans for enkeltvedtak som fattes av barnevernstjenesten. Barnevernstjenesten har plikt til å informere fosterforeldre om klageadgangen.

2.1.1. Inngåelse av ny fosterhjemsavtale

Før fosterhjemsavtale inngås må barnevernstjenesten legge frem for potensielle fosterforeldre hvilke rammer som vil ligge til grunn for fosterhjemsoppdraget, herunder økonomiske rammer og oppfølging fra barnevernstjenesten. Dersom fosterforeldrene ikke aksepterer rammene barnevernstjenesten tilbyr, er det ikke grunnlag for å inngå fosterhjemsavtale. Dersom fosterforeldrene aksepterer rammevilkårene, kan fosterforeldrene og barnevernstjenesten inngå fosterhjemsavtale, og barnevernstjenesten skal fatte vedtak om økonomisk godtgjøring og oppfølging.

2.1.2. Behov for endringer underveis

Når et barn bor i fosterhjem, kan fosterforeldrenes behov for oppfølging endre seg underveis. Fosterforeldrene kan henvende seg til barnevernstjenesten dersom de mener det er behov for frikjøp, avlastningstiltak, eller andre former for oppfølging fra barnevernstjenesten. Barnevernstjenesten kan be om at fosterforeldre skriftlig fremsetter en søknad som beskriver det endrede behovet. Barnevernstjenesten må gjøre en konkret vurdering av behovet og kan enten innvilge, delvis innvilge eller avslå søknaden. Avgjørelsen skal treffes som et enkeltvedtak.

2.1.3. Ekstraavgifter

Søknad om dekning av ekstraavgifter, se punkt 4.5, skal rettes til barnevernstjenesten. Utgiftene skal dokumenteres. Barnevernstjenestens beslutning skal treffes som enkeltvedtak.

3. Samarbeid mellom barnevernstjenesten og fosterforeldrene

Et samarbeid mellom barnevernstjenesten og fosterforeldrene er nødvendig for å kunne gi barnet den hjelpen det trenger, og for at barnevernstjenesten og fosterforeldrene skal kunne ivareta sitt ansvar etter barnevernsloven. Barnevernstjenesten og fosterforeldrene har derfor en plikt til å samarbeide med hverandre, se fosterhjemsforskriften § 3. Barnevernstjenesten og fosterforeldrene skal samarbeide om å gi barnet et trygt og godt fosterhjem med forsvarlig omsorg.

Barnevernstjenestens plikt til å samarbeide med fosterforeldrene følger også av barnevernstjenestens ansvar for forsvarlig saksbehandling, tjenester og tiltak, jf. barnevernsloven § 1-7, og av ansvaret for å følge opp barnet og fosterfamilien, jf. barnevernsloven kapittel 8 og § 9-6. Se også punkt 5 om oppfølging av fosterforeldre nedenfor.

Fosterforeldrenes ansvar for å samarbeide med barnevernstjenesten følger også av ansvaret for å ivareta omsorgen for barnet, jf. barnevernsloven § 9-3.

Fosterforeldrene skal så langt som mulig samarbeide med foreldrene og andre som skal ha samvær og kontakt med barnet. Fosterforeldrene skal også samarbeide med tjenesteytere

som skal bistå barnet og fosterforeldrene. Barnevernstjenesten skal bistå fosterforeldrene i slikt samarbeid.

4. Økonomiske rammevilkår for fosterforeldre

Avgjørelser om økonomiske rammevilkår for fosterforeldre skal treffes som et enkeltvedtak. Dette gjelder både avgjørelser om fosterhjemsgodtgjøring og oppfølging i form av økonomiske virkemidler, som for eksempel frikjøp. Se punkt 2.1 om betydningen av dette. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har utarbeidet faglige anbefalinger til en standardisering av økonomiske rammevilkår for fosterhjemmene som kommunene har ansvar for.

Anbefalingene gjelder også fosterhjem i barnas familie og nære nettverk.

4.1. Fosterhjemsgodtgjøring

Fosterforeldrene skal motta fosterhjemsgodtgjøring. Fosterhjemsgodtgjøringen skal bestå av grunnstøtte og utgiftsdekning. Barnevernstjenesten skal utbetale fosterhjemsgodtgjøringen hver måned. Dette følger av fosterhjemsavtalen punkt 4.

KS utarbeider hvert år veiledende satser for grunnstøtte og utgiftsdekning.

4.1.1. Grunnstøtte

Grunnstøtte er ment som kompensasjon for oppgavene som følger av fosterhjemsoppdraget.

4.1.2. Utgiftsdekning

Utgiftsdekning skal dekke fosterforeldrenes utgifter ved å ha et barn boende hos seg.

4.2. Frikjøp

Med frikjøp menes inntektskompensasjon for fosterforeldre som ikke kan være i ordinært arbeid på grunn av fosterhjemsoppdraget.

Det er mulig for kommunene å kompensere frikjøpte fosterforeldre for tapt opptjening av tjenestepensjon.

4.3. Barnetrygd

I tillegg til fosterhjemsgodtgjøringen skal barnetrygden gå til fosterforeldrene. Den skal bidra til å dekke kostnadene ved å forsørge fosterbarnet.

4.4. Engangsutgift ved oppstart

Barnevernstjenesten skal i samarbeid med fosterforeldrene sørge for at barnet ved plassering medbringer tilfredsstillende klær og utstyr for sommer- og vinterbruk, og kommunen skal dekke utgiftene i forbindelse med dette. Eventuelt kan kommunen stille

midler til rådighet for fosterforeldrene slik at barnet blir utstyrt som nevnt i løpet av det første året.

4.5. Nødvendige ekstrautgifter

Alle nødvendige utgifter knyttet til fosterhjems plasseringen skal dekkes av barnevernstjenesten. Alle løpende utgifter anses dekket av det beløp som månedlig ytes i utgiftsdekning og av barnetrygden. I tillegg til løpende utgifter, skal barnevernstjenesten dekke nødvendige ekstrautgifter som oppstår i løpet av fosterhjems plasseringen, herunder blant annet:

- Utlegg til behandling og lignende som ikke dekkes av folketrygden
- Tannbehandling som ikke dekkes av folketrygden
- Utgifter som knytter seg til eventuell funksjonshemming som ikke dekkes av folketrygden eller av annet lovverk
- Utgifter til konfirmasjon eller tilsvarende handlinger
- Utgifter til barnehage eller skolefritidsordning
- Utgifter til nødvendig skyss til skole/barnehage når barnet har behov for å opprettholde kontakt med sitt opprinnelige nærmiljø. Dette gjelder ikke når skyssen dekkes av fylkeskommunen i henhold til opplæringslovens bestemmelser
- Utgifter i forbindelse med sports- eller fritidsaktiviteter ut ifra en konkret vurdering av behov og kostnad
- Utgifter til utdanning utover grunnskolen frem til avsluttet videregående skole
- Spesielle utgifter ved flytting fra fosterhjemmet
- Reiseutgifter i forbindelse med samværsordninger, behandlingstiltak for barnet, nødvendig møtevirksomhet o.l.
- Tapt arbeidsfortjeneste i forbindelse med avtalte møter, kurs, veiledning og lignende

Søknad om dekning av ekstrautgifter skal rettes til barnevernstjenesten. Utgiftene skal dokumenteres. Barnevernstjenestens beslutning skal treffes som enkeltvedtak. Se punkt 2.1 om betydningen av dette.

Istedenfor å fatte enkeltvedtak for hver enkelt utgiftsdekning, kan barnevernstjenesten vedta en fast ekstra utgiftsdekning. Ved slik fast utgiftsdekning må det klart fremkomme hvilke utgiftsposter dekningen omfatter.

4.6. Dekning av skade som påføres fosterhjemmet

Barnevernstjenesten skal dekke fosterhjemmets kostnader i forbindelse med skader barnet måtte påføre fosterhjemmet når skadene ikke kan tilskrives fosterforeldrenes åpenbare forsømmelse av mulighet til å forhindre skaden. Dette gjelder både person- og tingskader. Dersom skaden dekkes av forsikringsavtale som fosterforeldrene har, skal egenandel og eventuell økning av forsikringspremie betales av barnevernstjenesten.

Ansvar for skader barnet måtte påføre tredjemann reguleres av alminnelige erstatningsrettslige regler.

4.7. Forsikring og dekning fra folketrygden

Barnevernstjenesten skal tegne ulykkesforsikring for fosterbarnet, hvis barnet ikke dekkes av fosterforeldrenes egne forsikringsordninger. Dersom det er nødvendig, skal barnevernstjenesten også tegne reiseforsikring for fosterbarnet, hvis barnet ikke dekkes av fosterforeldrenes egen forsikringsordning. Fosterforeldrene skal søke grunnstønad og/eller hjelpestønad fra folketrygden for de fosterbarn hvor det er aktuelt. Barnevernstjenesten skal bistå i søknadsprosessen dersom fosterforeldrene ønsker det.

5. Oppfølging av fosterfamilien

Barnevernstjenestens avgjørelser om omfang og innhold i barnevernstjenestens oppfølging av fosterforeldre, herunder frikjøp, avlastning, støtte og veiledning, er å regne som enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

Se punkt 2.1 om betydningen av at en avgjørelse er å anse som enkeltvedtak.

Barnevernstjenesten i omsorgskommunen har ansvar for å følge opp fosterfamilien, så lenge barnet er i fosterhjemmet, se barnevernsloven § 9-6.

Det følger av fosterhjemsforskriften § 9 at barnevernstjenestens oppfølging av fosterhjemmet skal være helhetlig og tilpasset den enkelte fosterfamilies behov. Videre fremgår det at oppfølgingen inkluderer nødvendig råd, veiledning og støtte til fosterforeldrene og fosterforeldrenes egne barn. Barnevernstjenesten kan som en del av oppfølgingsansvaret tilby ulike støttetiltak. Dette kan for eksempel være besøkshjem, støttekontakt eller avlaster som kommer til fosterhjemmet. Barnevernstjenesten kan også tilby fosterforeldrene å være frikjøpt. Barnevernstjenestens oppfølgingsansvar innebærer også ansvar for å gi generell og individuell veiledning til fosterforeldrene.

5.1. Plan for oppfølging av fosterfamilien

Barnevernstjenesten skal lage en plan for oppfølging av fosterfamilien, se fosterhjemsforskriften § 9 tredje ledd. Formålet med planen er å gi fosterforeldre økt forutsigbarhet om hvilken oppfølging de skal få fra barnevernstjenesten. Planen skal endres ved behov, i samarbeid med fosterforeldrene.

Planen skal gi fosterforeldrene oversikt over nødvendige tiltak og støtte som settes inn i fosterfamilien. Barnevernstjenestens vurderinger av fosterfamilies oppfølgingsbehov bør fremgå av planen. Det samme gjelder fosterforeldrenes egne meninger om behov for støtte, veiledning og annen oppfølging. Planen bør inneholde en oversikt over blant annet oppfølgingsbesøk og annen kontakt mellom fosterfamilien og barnevernstjenesten.

Barnevernstjenesten bør se hen til plan for gjennomføring av samvær og kontakt som barnevernstjenesten skal lage etter at barneverns- og helsenemnda har truffet vedtak om samvær. Etter barnevernsloven § 7-6 skal barnevernstjenesten utarbeide en plan for gjennomføring av samvær med og kontakt med foreldre, søsken og andre nærstående, når barneverns- og helsenemnda har truffet vedtak om samvær. Gjennomføringen av samværet (hvilke dager samværet skal skje, hyppighet, tid og sted og eventuelt andre kriterier for samværet) bør være tema i planen for oppfølging av fosterfamilien.

Planen skal endres ved behov, i samarbeid med fosterforeldrene.

5.2. Oppfølgingsbesøk

Barnevernstjenesten skal besøke fosterhjemmet så ofte som nødvendig, men minimum fire ganger i året, se fosterhjemsforskriften § 10. .

6. Samvær

Fosterforeldrene skal så langt som mulig samarbeide med foreldrene og andre som skal ha samvær og kontakt med barnet. Fosterforeldrene skal også samarbeide med tjenesteytere som skal bistå barnet og fosterforeldrene. Barnevernstjenesten skal bistå fosterforeldrene i slikt samarbeid. Se fosterhjemsforskriften § 3 og punkt 3 om samarbeid over.

Gjennomføringen av samværet (hvilke dager samværet skal skje, hyppighet, tid og sted og eventuelt andre kriterier for samværet) berører fosterfamilien i stor grad, og bør derfor være tema i planen for oppfølging av fosterfamilien, se punkt 5.1 over.

Dersom sosial- og helsenemnda har bestemt at det skal være tilsyn under samværet, kan ikke barnevernstjenesten pålegge fosterforeldrene å være tilsynsansvarlig.

Dersom barnevernstjenesten vurderer å øke samværet eller andre vesentlige endringer i samværet barnet skal ha med foreldre eller andre, skal barnevernstjenesten ikke gjøre det uten at spørsmålet er drøftet med barnet og fosterforeldrene. Dette følger av barnevernstjenestens ansvar for forsvarlig saksbehandling, tjenester og tiltak, jf. barnevernsloven § 1-7, og av ansvaret for å følge opp barnet og fosterfamilien, jf. barnevernsloven kapittel 8 og § 9-6.

7. Opplæring

Det er et krav at fosterforeldre skal gjennomføre grunnleggende opplæring, se fosterhjemsforskriften § 4 annet ledd. Kravet gjelder all opplæring som fosterforeldre bør gjennomføre for å kunne ivareta sitt oppdrag, både før og etter at fosterbarnet har flyttet inn.

Det er Bufetats ansvar å gi fosterhjem opplæring, jf. barnevernsloven § 16-3 tredje ledd a.

8. Informasjon til barnet og fosterforeldrene

Barnevernstjenestens ansvar for å gi barnet og fosterforeldre nødvendige opplysninger er regulert i fosterhjemsforskriften § 11.

Barnevernstjenesten skal gi barnet tilpasset informasjon om hva det vil si å bo i fosterhjem, og om bakgrunnen for at barnet bor i fosterhjem. Barnevernstjenesten skal avklare med fosterforeldrene hvordan barnet skal bli informert.

Barnevernstjenesten skal gi fosterforeldrene de opplysninger som er nødvendig for at fosterforeldrene skal kunne ivareta omsorgen for barnet. Taushetsplikten er ikke til hinder for dette. Barnevernstjenesten skal ved behov gi opplysninger skriftlig.

Fosterforeldre er avhengige av å få informasjon om barnet for å kunne ivareta omsorgen for barnet på vegne av barnevernstjenesten eller foreldrene. Det kan være behov for opplysninger blant annet om barnets forhistorie, helseopplysninger, tidligere hjelpetiltak, barnets forhold til familie og nettverk, barnets interesser og ressurser, barnets reaksjon på vedtak om plassering i fosterhjem mv. Det må alltid gjøres en konkret vurdering av hvilke opplysninger som er nødvendig å gi til fosterforeldrene, for at de skal kunne utøve omsorgen for barnet på en god måte.

Barnevernstjenesten skal gi nødvendige opplysninger til barnehage, skole og andre instanser fosterforeldrene skal samarbeide med. Barnevernstjenesten skal orientere fosterforeldrene om at slike opplysninger er gitt og til hvem. Etter avtale med barnevernstjenesten kan fosterforeldrene formidle denne informasjonen.

Barnevernstjenesten skal avklare hvilke opplysninger om barnet som fosterforeldrene kan gis til fosterforeldrenes egne barn, familie og øvrig nettverk.

9. Flytting av barnet fra fosterhjemmet

9.1. Informasjon til fosterforeldrene

Barnevernstjenesten skal informere fosterforeldrene så tidlig som mulig dersom den vurderer det som aktuelt å flytte barnet ut av fosterhjemmet, se fosterhjemsforskriften § 12.

9.2. Fosterforeldrenes rett til å uttale seg

Fosterforeldre har rett til å uttale seg før det treffes vedtak om flytting etter barnevernsloven § 5-5 og før et vedtak om omsorgsovertakelse oppheves etter § 5-7.

9.3. Fosterforeldres klageadgang

Barneverns- og helsenemnda kan gi fosterforeldrene adgang til å klage på vedtak om flytting etter barnevernsloven § 5-5. Etter denne bestemmelsen kan barnevernstjenesten vedta at barnet skal flytte fra fosterhjemmet bare dersom det er nødvendig på grunn av endrede forhold, eller dersom det er til barnets beste. Ved vurderingen av om fosterforeldrene skal få

klagerett, skal nemnda blant annet legge vekt på tilknytningen mellom barnet og fosterforeldrene, hvor lenge barnet har bodd i fosterhjemmet og årsak til flyttingen, jf. fosterhjemsforskriften § 12 annet ledd.

10. Fosterforeldrenes ansvar

10.1. Omsorg for barnet

Fosterforeldrene utøver omsorgen for barnet på vegne av foreldrene eller på vegne av barnevernstjenesten. Omsorgen skal være forsvarlig og utøves innenfor de rammene barnevernstjenesten fastsetter, og i samarbeid med foreldrene dersom oppholdet er frivillig, se fosterhjemsforskriften § 13.

Det følger av forarbeidene til barnevernsloven at barnevernstjenesten kan bestemme at fosterforeldre også skal avgjøre andre spørsmål enn de spørsmål som gjelder den daglige oppfølgingen av barnet. Rammene som fastsettes må tilpasses det enkelte tilfelle.

Ved tvil om hvem som skal ta en avgjørelse som gjelder barnet, skal spørsmålet tas opp med barnevernstjenesten ved omsorgsovertakelser og med barnets foreldre ved frivillige plasseringer.

Fosterforeldre kan ikke avgjøre spørsmål av større betydning dersom dette ikke er besluttet særskilt. Spørsmål om barnet skal i barnehage, benytte skolefritidsordning eller delta i fritidsaktiviteter, må avklares med barnevernstjenesten. Også hvordan fosterforeldre skal følge opp barnets helse må avklares med barnevernstjenesten. Ved frivillige opphold i fosterhjem, må slike spørsmål avklares med barnets foreldre.

Fosterforeldrene skal legge til rette for at barnet får medvirke i alle forhold som vedrører barnet i fosterhjemmet. Fosterforeldrene skal høre hva barnet har å si, og legge vekt på barnets synspunkter i samsvar med dets alder og modenhet. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon, og har rett til fritt å gi uttrykk for sine meninger. Barnet skal selv kunne bestemme i personlige spørsmål så langt det er mulig, se fosterhjemsforskriften § 13 tredje ledd og barnevernsloven § 9-2 og § 1-4.

Fosterforeldre kan ikke utøve tvang, men har rett og plikt til å utøve grensesetting innenfor det som følger av deres ansvar for å utøve omsorgen for barnet. Det forventes at fosterforeldre handler som foreldre flest i grensesettingssituasjoner. De har ikke en snevrere eller videre adgang til grensesetting enn foreldre. Det er ikke adgang til å bruke vold som ledd i oppdragelsen av barnet. Dette følger av barneloven § 30 annet ledd.

10.2. Helsespørsmål

Fosterforeldre skal

- Søke helsehjelp på vegne av barnet, når barnet har behov for det
- Bestille og avbestille timer hos helsepersonell på vegne av barnet

- Følge barnet til timer hos helsepersonell, hvis barnet har behov for det
- Samtykke til vaksiner som blir tilbudt som del av barnevaksinasjonsprogrammet
- Samtykke til videre utredning av barnet, hvis fastlegen anbefaler det
- Informere barnevernstjenesten om barnets helse og behov for helsehjelp
- Motta opplysninger om barnets helse som er nødvendig for å utøve omsorgen for barnet
- Hente ut reseptbelagte medisiner til barnet
- Følge helsestasjonens retningslinjer for helsekontroll
- Følge skolehelsetjenestens retningslinjer for helsekontroll
- Følge tannhelsetjenestens retningslinjer for tannhelsekontroll
- Samtykke til helsehjelp, herunder tannhelsehjelp, som er del av den daglige og ordinære omsorgen for barnet
- Samtykke til helsehjelp som kvalifisert helsepersonell mener er nødvendig for at barnet ikke skal ta skade. Før slik helsehjelp gis, skal barnevernstjenesten så langt som mulig forespørres.

10.3. Informasjon til barnevernstjenesten og tilgang til fosterhjemmet

Fosterforeldrene må informere barnevernstjenesten om forhold i fosterhjemmet som barnevernstjenesten bør kjenne til, se fosterhjemsforskriften § 14. Dette innebærer blant annet at fosterforeldrene skal holde barnevernstjenesten orientert om barnets helse og behov for helsehjelp. Det samme gjelder forhold knyttet til barnets familie og nettverk. Hvilke forhold som er relevante må vurderes konkret, og opp mot barnevernstjenestens ansvar for barnet. Ved frivillige opphold i fosterhjem er det viktig at foreldrene informeres om relevante forhold.

Fosterforeldrene kan for kortere perioder la barnet være hos personer de har tillit til, og barnet kan delta på kortere turer og lignende med slike personer. Feriereiser, barnepass eller lignende utover dette må avklares med barnevernstjenesten. Se fosterhjemsforskriften § 14 annet ledd første og annet punktum.

Fosterforeldrene skal informere barnevernstjenesten i god tid dersom de skal flytte til nytt bosted. Se fosterhjemsforskriften § 14 annet ledd tredje punktum.

Fosterforeldrene skal så tidlig som mulig informere barnevernstjenesten ved samlivsbrudd, og samarbeide med barnevernstjenesten for å ivareta barnet. Barnevernstjenesten må samtidig vurdere om barnet kan fortsette å bo hos en eller begge fosterforeldre, og eventuelt kontakten barnet skal ha med fosterforeldrene. Se fosterhjemsforskriften § 14 tredje ledd.

Fosterforeldrene skal gi barnevernstjenesten og barnets tilsynsperson adgang til hjemmet og til de opplysninger som er nødvendige for å kunne følge opp barnet og fosterfamilien, og føre tilsyn med barnet. Se fosterhjemsforskriften § 14 fjerde ledd.

10.4. Fosterforeldres taushetsplikt

Fosterforeldre har taushetsplikt om de forhold de får kjennskap til om barnet og barnets familie. Taushetsplikten gjelder også etter at barnet har flyttet fra fosterhjemmet. Se fosterhjemsforskriften § 15.

11. Tilsyn

Tilsynspersonen skal føre tilsyn med barnets situasjon i fosterhjemmet, og skal ha tilgang til fosterhjemmet så ofte som nødvendig. Se fosterhjemsforskriften § 18.